

ОГРАНИЧЕНА ПОСЛОВНА СПОСОБНОСТ И ЗАСТУПАЊЕ МАЛОЛЕТНИКА ОД СТРАНЕ ЊИХОВИХ РОДИТЕЉА У НАШЕМ ПРАВУ

1. Са навршених осамнаест година живота у нашем праву престаје заступање деце од стране њихових родитеља односно старалаца; дете се правно осамостаљује, стиче пословну способност¹⁾. Ту пословну способност текстови називају потпуном, мада је она, прецизније говорећи, и општа и потпуна: општа у том смислу што се односи на закључивање свих правних послова које правни поредак познаје; потпуна у том смислу што се сви ти послови могу закључивати самостално, без сагласности законског заступника односно органа старатељства. Пре пунолетства, тј. пре навршетка осамнаест година живота, општа и потпуна пословна способност стиче се закључењем брака²⁾, а према законодавству СР Словеније може је стећи и малолет-

¹⁾ Чл. 15. ст. 1. Закона о браку и породичним односима СР Србије, „Службени гласник СР Србије”, бр. 22/80. од 7. јуна 1980; чл. 105. Породичног закона СР БиХ, „Службени лист СР БиХ” бр. 21/79 од 9. јула 1979; чл. 27. и 47. Закона за односите на родителите и децата СР Македоније, „Службен весник на СРМ” бр. 5/73 од 12. фебруара 1973; чл. 107 ст. и чл. 117. Zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih SR Slovenije, „Uradni list LRS”, бр. 15/76 од 4. јуна 1976; чл. 96. Закона о браку и породичним односима СР Хрватске, „Народне новине”, бр. 11/78, од 21. марта 1978. године; чл. 9. ст. 1. и чл. 25. Закона о односима родитеља и дјече СР Црне Горе, „Службени лист СРЦГ”, бр. 54/75 од 31. децембра 1975; чл. 11. и 23. Закона о односима родитеља и деце САП Војводине, „Службени лист САПВ”, бр. 2/75 од 20. фебруара 1975; чл. 18. Закона о односима родитеља и деце САП Косово, „Службени лист САПК”, бр. 43/74 од 31. децембра 1974.

²⁾ Чл. 15, ст. 2. Закона о браку и породичним односима СР Србије; чл. 105. Породичног закона СР Босне и Херцеговине; чл. 47. Закона о односима родитеља и деце СР Македоније; чл. 117, ст. 1. и 2. Закона о браку и породичним односима СР Словеније; чл. 96. Закона о браку и породичним односима СР Хрватске; чл. 25. Закона о односима родитеља и дјече СР Црне Горе; чл. 23. Закона о односима родитеља и деце САП Војводине; чл. 18. Закона о односима родитеља и деце САП Косово.

ник који није у браку а постао је родитељ, о чему одлучује суд³⁾.

2. Са одређеним узрастом малолетници стичу ограничену пословну способност, а ограничења могу бити двојака. 1⁰ Један њихов вид састоји се у томе што малолетник додуше може закључивати све правне послове али само уз сагласност законског заступника (органа старатељства), тако да се ова способност може дефинисати као општа али делимична; општа у том смислу што се односи на све правне послове-, делимична у том смислу што за њихову ваљаност воља малолетника није довољна (мада је правно релевантна). 2⁰ Други вид ограничења састоји се у томе што малолетник додуше може самостално закључивати правне послове, али само неке, тако да се ова способност може дефинисати као потпуна али специјална: потпуна у том смислу што је воља малолетника довољна (није потребна сагласност законског заступника односно органа старатељства, као што није потребна ни пунолетном лицу), специјална у том смислу што се односи на тачно одређене послове.

3. Тако је начелно говорећи и посматрано у размерама читаве земље. Али у погледу тачног обима ограничене пословне способности и узраста са којим се стиче влада велико шаренило по републикама односно покрајинама. Јединствена (мада не у потпуности) правила усвојена су само у погледу услова за стицање такозване радне способности и активне тестаменталне способности: 1⁰ малолетник који је навршио петнаест година живота може самостално засновати радни однос и располагати својом зарадом⁴⁾; 2⁰ малолетник који је навршио петнаест (по

³⁾ Чл. 117, ст. 3. Закона о браку и породичним односима СР Словеније од 1976. године. Пословна способност (општа и потпуна) овде се не стиче аутоматски, већ на основу одлука суда, а суд одлучује по предлогу органа старатељства (не дакле, по предлогу заинтересованог ни његових законских заступника, али наравно они са своје стране могу у том правцу дати иницијативу код надлежног органа старатељства). С друге стране, предлог органа старатељства не обавезује суд; позитивну олуку суд доноси „ако за то постоје важни разлози“ чији релевантни степен цени суд, што чини да његова одлука има конститутиван карактер.

⁴⁾ Чл. 168. ст. 2. Закона о удруженом раду („радни однос може да заснује лице које је навршило петнаест година живота и има општу здравствену способност“); чл. 122 ст. 2. и чл. 267. ст. 2. Закона о браку и породичним односима СР Србије; чл. 9. ст. 2. Закона о односима родитеља и деце САП Косово; чл. 50. ст. 2. Закона о старатељству САП Косово, „Службени лист САПК“, бр. 30/76 од 12. јула 1976; чл. 12. Закона о односима родитеља и дјеце СР Црне Горе; чл. 61. Закона о старатељству СР Црне Горе, Службени лист СРЦГ“, 11/80 од 21. јуна 1980; чл. 87. ст. 3. и чл. 200. ст. 2. Породичног закона СР Босне и Херцеговине; чл. 73. ст. 2. и чл. 200. ст. 2. Закона о браку и породичним односима СР Хрватске; чл. 30. Закона о односима родитеља и деце СР Македоније; чл. 39. ст. 2. Закона о старатељству СР Македоније, „Службен весник на СРМ“, бр. 5/73 од 12. фебруара 1973; чл. 112. Закона о браку и породичним односима (о zakonski zvezi in družinskih razmerjih) СР Словеније.

Иначе, терминологија је овде врло неједначена, чак и у оквиру прописа исте друштвено-политичке заједнице, па и у оквиру истог

законодавству СР Словеније и СР Црне Горе)⁵⁾ односно шеснаест година (по законодавству СР Србије, СР Хрватске, СР Босне и Херцеговине, СР Македоније, САП Војводине и САП Косово)⁶⁾ а способан је за расуђивање⁷⁾ може самостално сачинити тестамент. Између разних категорија малолетника закони су

закона. Тако, Закон о односима родитеља и деце СР Македоније (чл. 30), Закона о старатељству СР Македоније (чл. 39, ст. 2) и Закон о zakonski zvezi in družinskih razmerjih SR Slovenije (чл. 112) говоре о „личном дохотку“ којим малолетник у радном односу може располагати. У Закону о браку и породичним односима СР Србије (чл. 122, ст. 2. и чл. 267, ст. 2) стоји да малолетник, како онај под старатељством тако и онај под родитељским старањем, може располагати „својим личним дохотком и имовином коју је стекао својим радом“. Према Закону о браку и породичним односима СР Хрватске малолетник који је у радном односу може располагати својим „особним дохотком, односно зарадом“ (чл. 73, стр. 2. и чл. 200, ст. 2). Породични закон СР Босне и Херцеговине поступа различито: малолетник под родитељским старањем може располагати оствареним „личним дохотком и зарадом“ (чл. 87, ст. 3) а малолетник под старатељством може располагати „личним дохотком“ (чл. 2000, ст. 2). Према Закону о односима родитеља и дјеце СР Црне Горе малолетник под родитељским старањем може располагати „својим приходима оствареним радом“ (чл. 12), а према Закону о старатељству СР Црне Горе малолетник под старатељством може располагати својим „личним дохотком“ (чл. 61). Различите формулације имају и покрајински закони. Према Закону о односима родитеља и деце САП Војводине малолетник под родитељским старањем може располагати својим „приходима оствареним радом“ (чл. 14), а према Закону о старатељству исте покрајине малолетник под старатељством може располагати својом „зарадом“ (чл. 41, ст. 2). Слично је и у законодавству САП Косово: дете под родитељским старањем може располагати својим „приходима оствареним радом“ (чл. 9, ст. 2. Закона о односима родитеља и деце), а малолетник под старатељством својим „дохотком као и другом зарадом“ (чл. 50, ст. 2. Закона о старатељству).

⁵⁾ Закон о дедовању СР Словеније (чл. 59), „Uradni list LRS“ бр. 15/76 од 4. јуна 1976; Закон о наслеђивању СР Црне Горе (чл. 59, ст. 1. и 2), „Службени лист СР Црне Горе“, бр. 4/76 од 16. фебруара 1976.

⁶⁾ Чл. 64, ст. 1. и 2. савезног Закона о наслеђивању од 1955. године („Службени лист ФНРЈ“ од 11. маја 1955), који се као републички закон примењује у СР Хрватској, „Народне новине“ СР Хрватске бр. 52/71, од 16. просинца 1971; чл. 59, ст. 1. и 2. Закона о наслеђивању СР Србије, „Службени гласник СРС“, бр. 52/76; чл. 53. Закона о наслеђивању САП Косово, „Службени лист САПК“, бр. 43/74 од 31. децембра 1974; чл. 60, ст. 1. и 2. Закона о наслеђивању САП Војводине, „Службени лист САПВ“, бр. 8/75, од 14. маја 1975; чл. 62. Закона о наслеђивању СР Босне и Херцеговине, „Службени лист СР БиХ“, бр. 7/1980, од 24. марта 1980, чл. 62, ст. 1. и 2. Закона о наслеђивању СР Македоније, „Службени весник на СРМ“, бр. 35/73, од 15. октобра 1973.

⁷⁾ За пуноважност тестаmenta кумулативно се тражи обоје: и године живота и способност за расуђивање, што стоји у свим текстовима. Отуда недостатак било једне било друге чињенице повлачи ништавост тестаmenta, што такође стоји у свим текстовима: „Тестамент је ништав ако у време његовог прављења завешталац није имао шеснаест (петнаест) година или није био способан за расуђивање“. Изузети су закони о наслеђивању СР Србије (чл. 64, ст. 2), САП Војводине (чл. 60, ст. 2) и САП Косово (чл. 50): „Тестамент је ништав ако у време његовог прављења завешталац није имао шеснаест година живота и није био способан за расуђивање“. Према буквалном и изолованом тумачењу овог правила за ништавост тестаmenta тражи се кумулативно: да је ма-

ове тачке гледишта не праве никакву разлику, са изузетком законодавства САП Војводине; наиме, према Закону о односима родитеља и деце САП Војводине од 1975. године деца под родитељским старањем стичу радну способност (способност да самостално заснују радни однос и располажу зарадом) са петнаест година (чл. 14) како је у читавој земљи, а према Закону о старатељству САП Војводине од 1971. године малолетници под старатељством стичу ову способност са четрнаест година (чл. 41. ст. 2). Наравно, после доношења Закона о удруженом раду од 1976. године и у САП Војводини малолетник под старатељством не би могао са четрнаест година засновати радни однос, али би, по нашем мишљењу, могао самостално располагати зарадом оствареном по основу уговора о делу (који би у његово име закључивао његов старалац). Четрнаестогодишњаци под родитељским старањем у САП Војводини, ни њихови вршњаци у осталим крајевима Југославије (без обзира да ли су под родитељским старањем или под старатељством) то право немају, јер је режим пословне неспособности когентне природе и домашај му се може ограничити само општом нормом; за њих је, са ове тачке гледишта, граница од четрнаест година без правног значаја. Право располагања (самостално) зарадом оствареном по основу уговора о делу стиче се по нашем мишљењу са навршених петнаест година (осим за малолетнике под старатељством у САП Војводини), независно од тога да ли је у питању малолетник под родитељским старањем или под старатељством и да ли је у радном односу или није. До таквог закључка долазимо применом правила (које важи и за питања регулисана императивним нормама) да је мање садржано у већем; а мора се узети да су у односу на уговор о раду и зараду из радног односа уговор о делу и зарада остварена по том основу ипак нешто мање (и по учесталости и времену трајања уговора и по његовим економским ефектима).

4. Законско уређење осталих питања из ове области, како смо већ истакли, врло је неуједначено по републикама и покрајинама. Тако, према Закону о браку и породичним односима СР Србије малолетници се деле на млађе од четрнаест година и оне који су навршили четрнаест година. Млађи малолетници (који још нису навршили четрнаест година) су потпуно пословно неспособни: њихови правни послови су апсолутно ништави, и као такви не производе никаква правна дејства, без обзира на вредност посла и независно од тога да ли су теретни или добродели, те да ли их је малолетник предузео сам или уз сагласност свог законског заступника; сходно томе, ови послови не мо-

лолетник млађи од шеснаест година и да је неспособан за расуђивање, па испада да неспособност за расуђивање сама за себе није довољна, што противречи условима за пуноважност постављеним у претходном ставу истог члана; такође би испало и да недостатак узраста од шеснаест година сам за себе не чини тестамент ништавим, што такође противречи слову и броју става првог истог члана.

гу бити оснажени накнадним одобрењем односно сагласношћу законског заступника ни органа старатељства⁸⁾. Са навршетком четрнаест година живота малолетник стиче ограничену пословну способност, која се огледа у следећем: (а) прво, он може самостално (без ичије сагласности) закључивати послове „мањег значаја“; (б) друго, уз сагласност законског заступника (а у неким случајевима уз сагласност органа старатељства) он може предузимати и све остале правне послове. По слову закона ово важи како за малолетнике под родитељским старањем тако и за оне под старатељством⁹⁾. Са навршетком петнаест година живота ограничена пословна способност се проширује уколико што малолетник може самостално учествовати у располагању заједничком имовином стеченом радом у породичној заједници¹⁰⁾ и наравно засновати радни однос и располагати зарадом.

5. Ово решење прихваћено је још у законодавствима СР Црне Горе, САП Војводине и САП Косово, уз два ограничења: (а) малолетници са навршених четрнаест година (како они под родитељским старањем тако и они под старатељством) немају право (као њихови вршњаци у СР Србији) да самостално закључују послове мањег значаја; (б) малолетницима са навршених четрнаест година под родитељским старањем није признато право да уз сагласност законског заступника (органа старатељства) закључују остале правне послове, како то могу њихови вршњаци под старатељством (СР Црна Гора и САП Војводина)¹¹⁾, односно то право им је признато у мањем обиму (САП Косово)¹²⁾.

⁸⁾ Чл. 33, ст. 3, чл. 122, ст. 1. и чл. 267, ст. 1. Закона о браку и породичним односима СР Србије.

⁹⁾ Чл. 122, ст. 1. и чл. 267, ст. 1. Закона о браку и породичним односима СР Србије.

¹⁰⁾ Чл. 341, ст. 2. Закона о браку и породичним односима СР Србије.

¹¹⁾ Чл. 9—12. Закона о односима родитеља и деце СР Црне Горе; чл. 60. Закона о старатељству СР Црне Горе; чл. 11—14. Закона о односима родитеља и деце САП Војводине; чл. 41. Закона о старатељству САП Војводине.

¹²⁾ Чл. 50. Закона о старатељству САП Косово; чл. 8. и 9. Закона о односима родитеља и деце САП Косово. Заправо, прописи садржани у овом последњем закону нису јасни. У чл. 9, ст. 1. стоји: „Дете које је навршило 14 година може вршити своје правне послове само али је за правоваљаност тих послова потребно одобрење његових родитеља, односно одобрење органа старатељства осим у случајевима предвиђеним у чл. 8. ст. 2. овог закона“. А у чл. 8, ст. 2. пак, каже се: „Родитељи у име детета могу са одобрењем надлежног органа старатељства отуђити или оптеретити имовину свога детета само ради његовог издржавања, васпитања и образовања, или ако то захтева који други његов интерес“. Стилизација чл. 9, ст. 1. је таква да би се на основу њега имало закључити како дете може самостално, без одобрења родитеља односно органа старатељства, отуђити или оптеретити своју имовину, што би било бесмислено, јер му је за мање важне послове таква сагласност потребна. Највероватнији смисао чл. 9, ст. 1. је у томе да дете (које је навршило 14 година) уопште не може, ни уз одобрење родитеља односно органа старатељства, закључити правне послове из чл. 8, ст. 2. Закона о односима родитеља и деце; оно би, другим речима, уз ово одобрење могло закључити само правне послове из ст. 1, члана 8 (располагање пригоди-

6. Према решењу усвојеном у законодавству СР Македоније потпуна пословна неспособност траје до навршетка петнаест година живота (ови малолетници немају право да предузимају ни послове малог значаја, ни самостално ни уз сагласност законског заступника). За малолетнике под родитељским старањем које су навршили петнаест година ствар се мења само уколико што по општем правилу (важећем у целој земљи за сва лица са навршених петнаест година) имају радну способност; остале послове (укључујући ту и оне мале вредности и значаја) они не могу предузимати ни уз сагласност родитеља односно органа старатељства. Другачије правило је усвојено за малолетнике под старатељством: са навршених петнаест година живота они стичу право да сами врше своје правне послове, само се за њихову пуноважност тражи сагласност стараоца (а за оне послове које странац као законски заступник не може предузети сам потребна је сагласност органа старатељства)¹³).

7. Ово разликовање које се у једном делу наше земље (СР Црна Гора, СР Македонија, САП Војводина, САП Косово) чини у корист малолетних штићеника под старатељством нема никакво рационално оправдање¹⁴): нити је малолетник под старатељ-

ма од своје имовине), које родитељи у својству законских заступника могу предузети самостално (без сагласности органа старатељства). Ако је, пак, законодавац хтео да каже како деца са навршених 14 година могу предузимати и послове из става 2. члана 8, али уз сагласност органа старатељства, за разлику од послова из става 1. члана 8, које предузимају уз сагласност родитеља (што би као решење било логично), то се морало изразити сасвим другачије, рецимо речима: „Дете које је навршило 14 година може вршити своје правне послове само али је за правоваљност тих послова потребно одобрење његових родитеља, а за послове предвиђене у чл. 8, ст. 2. овог закона одобрење органа старатељства”.

¹³) Чл. 27—30. Закона о односима родитеља и деце СР Македоније; чл. 39. Закона о старатељству СР Македоније.

¹⁴) Али има „историјско” објашњење. Оно је у ствари некритички преузет остатак из наших првих савезних прописа из области породичног права, који у овом погледу нису били довољно јасни (како је искуство показало, а о чему на жалост није вођено рачуна приликом доношења републичких закона). Основни закон о старатељству („Службени лист ФНРЈ” од 11. априла 1947) у чл. 23. имао је следећа правила: „Малолетник који је навршио четрнаест година може вршити сам своје правне послове, али је за пуноважност послова потребно одобрење његовог стараоца, а за оне послове које старалац не може сам предузети потребно је одобрење органа старатељства. — Малолетник који је навршио четрнаест година може слободно располагати својом зарадом”. Ова одредба није садржана и у Основном закону о односима родитеља и деце, који је донет крајем исте године („Службени лист ФНРЈ” од 1. децембра 1947). У чл. 11. овог Закона само стоји: „Дете које је навршило 14 година може закључити уговор о раду и располагати својом зарадом. При томе оно је дужно доприносити за своје васпитање и образовање, као и за издржавање породичне заједнице”. Ове одредбе су у теорији различито тумачене. Према једнима, малолетницима под родитељским старањем није био признат исти обим пословне способности и то произилази из самих текстова. Други су бранили супротно становиште, са образложењем да оно „произилази из читавог духа и основних

ством зрелији од свог вршњака под родитељским старањем, ни ти је у односу на родитеља старалац већи заштитник малолетникових интереса. Напротив, због већег степена емоционалне блискости и узајамне привржености дете ће пре послушати савет родитеља а родитељ је највећи природни гарант његових интереса. Зато закон треба више да штити малолетног штићеника под старатељством и то кроз већу ингерацију органа старатељства, а то ће рећи: путем већих ограничења овлашћења староца као законског заступника и већих ограничења пословне способности самог малолетника. О томе је вођено рачуна у СР Словенији. Према законодавству ове наше социјалистичке републике малолетници испод петнаест година живота су потпуно пословно неспособни а између малолетника са навршених петнаест година се прави разлика. ¹⁰ Петнаестогодишњи штићеник под старатељством може сам склапати своје правне послове (и то све), само је за њихову ваљаност потребно одобрење његовог староца, а за послове које старалац као заступник не може предузети самостално потребно је одобрење органа старатељства¹⁵). ²⁰ Малолетник под родитељским старањем који је навршио петнаест година може самостално (без сагласности родитеља) предузимати све правне послове; сагласност родитеља као законског заступника потребна му је само за послове од животног значаја, а таквим се сматрају послови који битно утичу на живот малолетника или су такви да могу утицати на његов живот по стицању пунолетства¹⁶).

8. Најзад, према решењу усвојеном у СР Хрватској и СР Босни и Херцеговини малолетници су, без обзира на узраст и без обзира да ли су под родитељским старањем или под старатељством, скоро потпуно пословно неспособни; према општем правилу они са петнаест година стичу радну а са шеснаест активну тестаменталну способност и до пунолетства то је све: остале послове, укључујући ту и оне мале вредности, они не могу предузимати ни самостално ни уз сагласност (одобрење) законског заступника односно органа старатељства^{17,18}).

начела којима су прожети оба наша закона"; „оно што је речено у чл. 23. Основног закона о старатељству није речено и у Основном закону о односима родитеља и деце, који је донесен после њега, зато да не би било понављања” (Михаило Ступар, Пословна способност малолетника, Анали Правног факултета у Београду, 1953, бр. 3—4, стр. 358) (на овај други аргумент може се одговорити питањем: а зашто је онда у Основном закону о односима родитеља и деце поновљено правило према коме малолетник са навршених четрнаест година може самостално располагати зарадом?).

¹⁵) *Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih* (чл. 203, стр. 1).

¹⁶) *Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih* (чл. 108).

¹⁷) Чл. 87, ст. 1, чл. 87, ст. 3. и чл. 200. *Породичног закона СР БиХ.*

У одредбама о *продужењу родитељског права* ништа се не каже о томе да ли се дете које је навршило осамнаест година изједначава са малолетником испод или изнад петнаест година, односно који је обим његове пословне способности (чл. 102, ст. 1). С друге стране, старалац лица коме је *потпуно одузета пословна способност* изједначава се у правима и обаве-

9. Општа карактеристика упоредноправних решења ове материје је већа поступност у стицању пословне способности и много нижа старосна граница потребна за обављање појединих категорија послова, а за оне мање вредности се чак никаква доња старосна граница не захтева. Тако, по *Немачком грађанском законнику* ограничена пословна способност стиче се већ са седам година: овакав малолетник може уз сагласност законског заступника закључивати све правне послове а самостално може закључивати послове којима прибавља искључиво неку корист за себе као и послове који ће бити извршени средствима која су им у ту сврху дата или су им дата на слободно располагање¹⁹). У *швајцарском праву* малолетник способан за расуђивање може, без обзира на узраст, самостално закључивати послове који су за њега добротине, а са одобрењем законског заступника и све остале послове²⁰). У *грчком праву* малолетник са навршених десет година може самостално предузимати послове из којих за њега произилази искључиво нека корист; са четрнаест година стиче се способност самосталног располагања својом зарадом и средствима која су добијена на слободно располагање, као и способност закључивања свих осталих послова уз сагласност законског заступника²¹). По *мађарском Грађанском законнику* ограничена пословна способност стиче се са дванаест година; дванаестогодишњак може уз сагласност законског заступника (која може бити дата и накнадно) предузимати све правне послове, а самостално може „да закључује уговоре од мањег значаја ради задовољења уобичајених свакодневних потреба” и уговоре на основу којих прибавља искључиво неку корист (§ 14, ст. 2). Малолетници до дванаест година су пословно неспособни „али не сматрају се ништавим уговори које непосредно закључи лице без пословне способности и који су извршени а од малог су значаја и њихово закључивање у свакодневном животу се дешава масовно без нарочитог размишљања” (§ 18, ст. 2). У *совјетском праву* малолетници испод петнаест годи-

зама са старацем лица које није навршило петнаест година, а старац лица коме је *делимично одузета пословна способност* са старацем малолетног лица које није навршило петнаест година (чл. 208).

¹⁹ Чл. 73, ст. 2. и чл. 200, ст. 2. Закона о браку и породичним односима СР Хрватске. У чл. 90, који говори о продужењу родитељског права, ништа се не каже да ли се пунолетно дете изједначава са малолетником млађим од петнаест година или старијим од петнаест година, и уопште који је обим његове пословне способности. С друге стране, „особа која је дјелимично лишена пословне способности може склапати правне послове, али је за њихову ваљаност потребно одобрење старатеља”. Она такође „може самостално остваривати своја права и интересе који се тичу њеног особног стања (статуоне ствари)” (чл. 211). Како се види, лица која су делимично лишена пословне способности имају знатно шири обим пословне способности од такозваних старијих малолетника, што не одговара ни „диродном” поретку ствари ни решењу прихваћеном у послератном југословенском праву.

¹⁹) §§ 104—113. немачког Грађанског законика.

²⁰) Чл. 19. Швајцарског Грађанског законика.

²¹) Чл. 134—135. грчког Грађанског законика.

на имају право да закључују уобичајене ситне послове²²⁾. Према *пољском Грађанском законнику* ограничена пословна способност стиче се са навршених тринаест година; тринаестогодишњак може самостално (дакле без сагласности свог законског заступника) закључивати: (а) „уговоре који се редовно закључују о ситнијим стварима свакодневног живота“; (б) уговоре којима располаже својом зарадом²³⁾; (в) уговоре којима располаже средствима добијеним на слободно располагање²⁴⁾. Поред тога, кад пословно неспособно лице закључи неки од уговора „који се редовно закључују о ситнијим стварима свакодневног живота, такав уговор постаје пуноважан кад се изврши“, осим ако му се тиме не наноси очигледна штета²⁵⁾. Према раније важећем *чехословачком грађанском законнику од 1950. године* лице са навршених шест година живота може самостално закључивати послове који су искључиво у његову корист, као и послове који се извршавају одмах по закључењу а одговарају његовом узрасту²⁶⁾. Нови *чехословачки Грађански законик од 1964. године* отишао је још даље и поставио опште правило по коме су малолетници способни за самостално предузимање свих послова „који су по својој природи сразмерни њиховој интелектуалној и моралној зрелости која одговара њиховом узрасту“²⁷⁾. Најновији међу грађанским законима социјалистичких земаља *Цивилни законик Немачке ДР од 1975. године* прописује да и лица која нису напунила шест година живота могу пуноважно закључивати „уговоре за задовољење свакодневних животних потреба са безначајном вредношћу када су обавезе произишле за обе стране одмах испуњене“²⁸⁾. Од навршених шест година до стицања пунолетства (дакле до навршетка осамнаест година) малолетници могу уз сагласност законског заступника закључивати све правне послове, а без ове сагласности (дакле самостално) могу закључивати уговоре „за задовољење свакодневних животних потреба“²⁹⁾. Најзад, према *етиопском Грађанском законнику од 1960. године*, писаном за потребе једне цивилизације у много чему различите од европске, законски заступник може овластити малолетника да сам закључује уговоре који се с об-

²²⁾ Чл. 14. ст. 2. Грађанског законика РСФСР.

²³⁾ Чл. 21. пољског Грађанског законика (осим у случају кад старатељски суд из оправданих разлога одлучи другачије).

²⁴⁾ Осим оних за чије закључење по закону није довољна сагласност законског заступника (чл. 22. пољског Грађанског законика).

²⁵⁾ Чл. 14. пољског Грађанског законика (није, додуше, из текста закона сасвим јасно да ли се ова одредба односи само на лица лишена пословне способности или и на малолетнике са тринаест година, који су такође пословно неспособни).

²⁶⁾ § 11. и § 12, ст. 1. чехословачког Грађанског законика од 1950. године. Са петнаест година малолетник може уз сагласност законског заступника закључивати све послове а самостално може располагати својом зарадом (§§ 12. ст. 1. и 14).

²⁷⁾ § 9. чехословачког Грађанског законика од 1964. године.

²⁸⁾ § 52. Цивилног законика Немачке демократске Републике.

²⁹⁾ § 50. ст. 5. Цивилног законика Немачке ДР.

зиром на његов узраст и имовинске прилике могу сматрати као „акти свакодневног живота“; ово одобрење може бити и прећутно и може бити дато сваком малолетнику, без обзира на узраст³⁰⁾.

10. Али ако решења усвојена у нашем праву заостају за онима из савременог упоредног права, наша деца се у стварности понашају на исти начин као њихови вршњаци у другим земљама; самостално или уз сагласност својих законских заступника (изричиту или прећутну, претходну или накнадну) она свакодневно закључују огроман број послова мање односно мале вредности, који су по својој сложености сразмерни њиховој интелектуалној зрелости и одговарају њиховом поимању ствари: обављају куповине на пијацама, у робним кућама, књижарама, самоуслугама, купују улазнице за разне приредбе, возне карте, путују јавним превозним средствима, примају и дају рођенданске и друге пригодне поклоне итд. Социјални, економски и васпитни значај тог промета је огроман: тако деца задовољавају велики број својих свакодневних потреба, помажу родитељима, стичу искуства и постепено се оспособљавају за сналажење у сложенијим пословима и пословима веће вредности. Упркос врло великој интензивности и масовности, овај промет се одвија сасвим задовољавајуће и не изазива никакве посебне спорове, што је само емпиријски доказ неприкладности решења усвојеног у нашем праву; добра решења у праву су примерена решења, а примереност захтева вођење рачуна о стварности, „угледање на природу“, што је у овом случају сасвим испуштено из вида.

11. Са петнаест година, како смо видели, у нашем праву се стиче *радна способност*, која укључује и самостално располагање зарадом. Ова одредба, која је очигледно инспирисана настојањем да се малолетници подстичу на привређивање (јер се са вољом ради кад се ради за себе) али и на рационално трошење (јер се зарађено троши одговорније), има велики васпитни и социјални значај и одговара савременим тежњама у упоредном праву. У већини страних закона, наиме, малолетницима одређеног узраста признаје се способност да самостално располажу својом зарадом. Тако, ова способност се у грчком праву стиче са навршеним четрнаест година (пунолетство са двадесетједном)³¹⁾, у пољском са тринаест година³²⁾, (пунолетство са осамнаест), у совјетском са петнаест (пунолетство са осамнаест)³³⁾, у

³⁰⁾ Чл. 305. етиопског Грађанског законика. Ван ових овлашћења правни послови малолетника не важе, али се на неважност могу позивати само малолетник, његови наследници и његов законски заступник, по правилима која важе за заблуду (чл. 314); ако је трећи у доброј вери мислио да је малолетник прибавио одобрење и ако није злоупотребио малолетничко неискство, посао важи (чл. 314).

³¹⁾ Чл. 135. грчког Грађанског законика.

³²⁾ Чл. 21. пољског Грађанског законика (осим у случају кад старатељски суд из оправданих разлога друкчије одреди — чл. 21).

³³⁾ Чл. 13. ст. 2. Грађанског законика РСФСР.

праву Немачке Демократске Републике са шеснаест (пунолетство са осамнаест)³⁴⁾, у мађарском са четрнаест (пунолетство са осамнаест)³⁵⁾, у етиопском са петнаест (пунолетство са осамнаест)³⁶⁾.

12. У нашем праву слобода располагања зарадом ограничена је утолико што је малолетник дужан да „од тих прихода допринеси за своје издржавање, васпитање и образовање”³⁷⁾. Иако то у позитивним прописима не стоји изричито, треба узети да огрешење малолетника о ову обавезу може имати само последице у односима између малолетног примаоца издржавања и његовог даваоца издржавања, у том смислу што давалац издржавања може смањити свој допринос за онолико за колико би малолетник био дужан да своје потребе покрије из сопствене зараде. Тиме ће малолетник бити ефикасно натеран да се креће у оквирима које му закон поставља, а биће реално очувано и његово право да у тим оквирима зарадом самостално располаже, као и сигурност правног промета. Не би се могло прихватити становиште да огрешење о ову обавезу повлачи неважност посла: тиме би неоправдано била погођена трећа лица, од којих се не може очекивати да знају да ли се малолетник у располагању зарадом кретао у дозвољеним оквирима³⁸⁾; била би, како смо рекли, угрожена и сигурност промета, што би одвраћало

³⁴⁾ § 51. Цивилног законика Немачке ДР.

³⁵⁾ § 14. ст. 2. мађарског Грађанског законика.

³⁶⁾ Чл. 272. етиопског Грађанског законика.

³⁷⁾ Чл. 122. ст. 2. Законика о браку и породичним односима СР Србије. Такође: чл. 12. Закона о односима родитеља и дјеце СР Црне Горе; чл. 61. Закона о старатељству СР Црне Горе; чл. 87, ст. 3. и чл. 200, ст. 2. Породичног закона СР Босне и Херцеговине; чл. 200, ст. 2. Закона о браку и породичним односима СР Хрватске (пор. са чл. 73, ст. 2. истог закона); чл. 39, ст. 2. Закона о старатељству СР Македоније (пор. са чл. 30. Закона о односима родитеља и деце СР Македоније); чл. 112. и чл. 203, ст. 2. Закона о *zakonski zvezi in družinskih razmerjih* SR Slovenije; чл. 14. Закона о односима родитеља и деце САП Војводине; чл. 41, ст. 2. Закона о старатељству САП Војводине; чл. 9, ст. 2. Закона о односима родитеља и деце САП Косово; чл. 50, ст. 2. Закона о старатељству САП Косово. — Закон о браку и породичним односима СР Хрватске (чл. 73) и Закон о односима родитеља и деце СР Македоније (чл. 30) не предвиђају изричито да је малолетник под родитељским старањем (за разлику од малолетника под старатељством) дужан да од зараде допринеси за своје васпитање и образовање, ваљда полазећи од тога да се то подразумева и ако се не каже (мада искуство учи да се то боље подразумева ако се каже, посебно с обзиром на околност да је овде то ограничење изричито прописано за малолетнике под старатељством, па се може помислити да треба применити *argumentum à contrario*).

³⁸⁾ Утолико пре што није у питању само необавештеност о прецизним чињеницама и цифрама, већ је реч о *оцени* о томе да ли малолетник за своје издржавање, васпитање и образовање допринеси сразмерно, а као и увек кад је реч о оцени да ли једна чињеница постоји у *правно релевантном степену* (у овом случају то је *сразмерност* доприноса), неслагања су неминовна и не може се унапред знати која је оцена тачна. У тој оцени ће се често разилазити и родитељи (као даваоци издржавања) између себе, као и давалац издржавања, с једне, и сам малолетник, с друге стране.

треће од ступања у правне односе са малолетницима, и довело у питање и само малолетничково право да располаже зарадом, које по законским интенцијама мора бити реалност а никако само прокламација.

13. Ова малолетникова способност самосталног предузимања правних послова није ограничена на располагање оним што се непосредно добије као накнада за рад, већ се протеже на све оно што води порекло од рада; ту, према томе, долазе и све ствари (покретне и непокретне) прибављене из личног дохотка, затим камате, плодови у натуралном облику и остали приходи са тих ствари, као и накнада по основу њиховог оштећења (накнада штете, сума осигурања) и по основу експропријације. С обзиром на потпуну способност малолетника да управља и располаже свим елементима из ове имовине, законско заступање у односу на њу не постоји. Наравно, по општим правилима родитељ би се овде могао појавити као малолетников заступник на основу уговора с њим, јер ко посао може предузети самостално, може га предузети и преко заступника.

14. Законско заступање се, дакле, односи на осталу малолетникову имовину, стечену наслеђем, поклоном, згодитком на лутрији, спортској прогнози, учешћем у дозвољеним играма на срећу³⁹⁾; овде долази и све оно што је добијено као накнада за ствари прибављене по наведеним основима (накнада штете, сума осигурања, правична накнада у случају експропријације), као и имовина коју је малолетник стекао радом ако још није навршио петнаест година; заступање се, наравно, не односи само на постојећу имовину већ и на могућност њеног увећања, тј. и на саму могућност стицања (давање наследничке изјаве, пријем поклона). У својству законског заступника родитељ неке од ових правних послова предузима самостално, док је за ваљаност других потребна сагласност органа старатељства. Са те тачке гледишта позитивни прописи разликују „управљање” малолетниковом имовином, с једне стране, и „отуђење или оптерећење” те имовине, с друге.

15. Закони прописују да „имовином детета до његовог пунолетства управљају у корист детета његови родитељи”⁴⁰⁾. У тек-

³⁹⁾ Али подсетимо: у неким деловима наше земље (Хрватска, Босна и Херцеговина) малолетник уопште не би могао учествовати у играма на срећу (ни на спортској прогнози), ни самостално ни уз сагласност законског заступника. Сходно томе, оно што би по том основу евентуално примио био би дужан да врати даваоцу као неосновано примљено (посао је ништав). По овом основу малолетник би нешто могао стећи само преко родитеља као законског заступника.

⁴⁰⁾ Чл. 119. Закона о браку и породичним односима СР Србије. Такође: чл. 279. Породичног закона СР Босне и Херцеговине; чл. 28. Закона о односима родитеља и деце СР Македоније; чл. 107—109. Закона о zakonski zvezi in družinskih razmerjih SR Slovenije; чл. 299. Закона о браку и породичним односима СР Хрватске; чл. 10. Закона о односима родитеља и дјече СР Црне Горе; чл. 12. Закона о односима родитеља и деце САП Војводине; чл. 7. Закона о односима родитеља и деце САП Косова.

стовима није дата дефиниција управљања, а према становишту правних писаца и коментатора⁴¹⁾ оно обухвата све акте који су потребни за очување, обделавање и унапређење имовине детета, као што су: обрада земље, издавање ствари у краткорочан закуп, исплата пореза и осталих дажбина које терете имовину, закључивање уговора о осигурању (кад је то прописано или уобичајено), поправка и замена оштећених и уништених делова и ствари⁴²⁾; то су, како ово набрајање показује, у ствари текући, редовни послови везани за једну имовину. Зато сами текстови додају да управљање имовином детета обухвата и *располагање дохотком од ове имовине*, само је то располагање усмерено: „*доходак од имовине свог детета родитељи могу употребити првенствено за његово издржавање, васпитање и образовање, као и за неопходне потребе породичне заједнице, уколико немају довољно средстава*”⁴³⁾. Прави се, дакле, разлика: кад је у питању издржавање, васпитање и образовање детета, родитељ може приход од његове имовине употребити без обзира на своје имовинске могућности (јер није дужан да га издржава ако ово има сопствених средстава, тј. ако је обезбеђено); кад су у питању потребе породичне заједнице, може га употребити само за задовољавање неопходних потреба (без обзира на величину дохотка са имовине детета), што је у складу са обавезом детета да издржавају родитеље (односно учествују у њиховом издржавању) само ако су ови неоспособни за рад и немају довољно средстава за издржава-

⁴¹⁾ Мехмед Беговић, *Породично право*, Београд, 1961, стр. 177; Ана Прокоп, *Породично право, Односи родитеља и дјеце*, Загреб, 1972, стр. 156; Војислав Бакић, *Породично право у СФРЈ*, Београд, 1982, стр. 339; Марко Младеновић, *Породично право*, књига II, Београд, 1981, стр. 184—185; Милка Јанковић, *Коментар Закона о браку и породичним односима*, Београд, 1981, стр. 105, уз чл. 119.

⁴²⁾ Као неспорно се мора узети (мада на то до сада у теорији није скретана пажња) да акти који су обухваћени појмом управљања по својој природи могу бити материјални и правни, а ови други, опет, могу бити предузети у своје име а за рачун малолетника или у име (и за рачун) малолетника. Тако, ако је потребно обратити малолетникову парцелу или прередити кров на његовој згради, родитељ то може урадити лично (сам или заједно са малолетником), у том случају је у питању један материјални акт, а може у ту сврху ангажовати другог на основу уговора. У овом другом случају, опет, родитељ може закључити уговор у своје име а за рачун малолетника а може га закључити у име (и за рачун) малолетника (неке послове управљања могуће је предузети само у облику правног а не материјалног акта, као, на пример, осигурање имовине). У свим овим случајевима реч је о актима који улазе у „*управљање*” имовином малолетника и саставни су део вршења родитељског права, али само у овом другом случају (кад родитељ закључује правни посао), он иступа као законски заступник у правнотехничком смислу.

⁴³⁾ Чл. 120. Закона о браку и породичним односима СР Србије. У истом смислу: чл. 29. Закона о односима родитеља и деце СР Македоније; чл. 10. Закона о *zakonski zvezi in družinskih razmerjih* SR Slovenije; чл. 11. Закона о односима родитеља и дјеце СР Пуне Горе; чл. 280. Породичног закона СР Босне и Херцеговине; чл. 13. Закона о односима родитеља и деце САН Војводине; чл. 8, ст. 1. Закона о односима родитеља и деце САН Косово. Пор. чл. 290. Закона о браку и породичним односима СР Хрватске.

ње⁴⁴). — Иако то у закону не стоји изричито, мора се узети као неспорно да сви трошкови управљања падају на терет малолетникове имовине; родитељ је дужан да дете издржава али не и да сноси трошкове управљања његовом имовином⁴⁵).

16. Све акте који улазе у управљање малолетниковом имовином родитељ предузима самостално; правна ваљаност њихова није условљена сагласношћу органа старатељства, нити је у овом погледу родитељ (за разлику од стараоца) под неком оперативном контролом овог органа, па сходно томе није дужан да о предузетим пословима подноси периодичне извештаје и полагаже рачуне.

17. Каква је судбина оваквих послова који су предузети противно условима под којима родитељи управљају имовином детета (и располажу дохотком од те имовине)? Санкција, по нашем мишљењу, никако не може бити неважност посла, јер се од трећих не може захтевати познавање чињеница о којима говори закон, и јер је често реч о оцени степена потребне релевантности тих чињеница, у чему се родитељи и трећи могу разилазити, па и родитељи међусобно (оцена о томе шта је у интересу детета и шта улази у његово васпитање и образовање, па чак и издржавање, оцена о томе шта су „неопходне“ потребе породичне заједнице). Решење по коме би овакви послови били неважећи уколико се накнадно од стране за то овлашћеног органа утврди (боље речено *оцени*) да, најопштије говорећи, нису у интересу детета, паралисало би овај сектор правног промета па према томе и законско право и обавезу родитеља да у оквиру вршења родитељског права управљају имовином свога детета (укључујући ту и располагање дохотком од те имовине). Треба, дакле, узети да се важност ових послова не може (из наведених разлога) доводити у питање, а да орган старатељства (који иначе има општи надзор над вршењем родитељског права)⁴⁶), у том случају само може предузети друге законом прописане мере: (а) у оправданим случајевима захтевати од родитеља полагање рачуна о управљању имовином детета; (б) тражити да суд, ради заштите имовинских права детета, дозволи средства обезбеђена на имовини радитеља (стављање хипотеке, попис покретних ствари, одређивање привремених мера)⁴⁷); (в) захтевати да суд одлучи да родитељи у погле-

⁴⁴) И овде, кад је у питању употреба дохотка од имовине детета као саставни део управљања том имовином, акти које родитељи предузимају могу бити материјални (непосредно трошење плодова у натуралном облику) и правни (куповина ствари из дохотка у новчаном облику, продаја плодова у натуралном облику и употреба тако добијених новчаних средстава за набавку других потребних ствари), а у овом другом случају могу бити закључени у своје име или у име детета.

⁴⁵) По мишљењу Ане Прокоп ови трошкови не само што се подмирују прихода од имовине детета, него имају првенство у односу на издатке за издржавање детета (односи родитеља и дјепе, стр. 156—157).

⁴⁶) Чл. 132—135. Закона о браку и породичним односима СР Србије.

⁴⁷) Чл. 244—247. Закона о извршном поступку, „Службени лист СФРЈ”, бр. 20/1978.

ду управљања имовином детета имају положај стараоца⁴⁸⁾, што значи да ће сада бити дужни да подносе редовне извештаје и рачуне о управљању имовином детета.

18. Важније послове родитељи као законски заступници не могу предузети самостално већ само уз сагласност органа старатељства, који, са своје стране, ту сагласност може дати само под законом предвиђеним условима. Према правилу које је прихваћено у највећем делу наше земље „родитељи могу само са одобрењем органа старатељства отуђити или оптеретити имовину свога детета само ради његовог издржавања, васпитања и образовања или ако то захтева који други његов интерес“⁴⁹⁾. Како се види, „имовину“ свога детета родитељи не могу ни отуђити ни оптеретити без одобрења органа старатељства, а овај може дати одобрење само ако то захтева неки интерес детета (првенствено ради његовог издржавања, васпитања и образовања). Бестеретно отуђење малолетникове „имовине“ је, како се види, практично искључено мада не сасвим (рецимо у питању је парцела чија је обрада перентабилна и на коју се, наравно, плаћа порез, а не може се отуђити ни продајом ни трампом; са одобрењем органа старатељства она би се могла некоме поклонити или дереликцијом прећи у друштвену својину).

19. Цитирана формула о кругу послова за чије се закључење мора прибавити одобрење органа старатељства недовољна је и штура, те се тумачењем њен буквални смисао у нечему мора сузити а у нечему, опет, проширити. С једне стране, њен домашај се мора ограничити само на главницу имовине, јер сам закон прописује да дохотком од те имовине родитељи располажу самостално (иако наменски). Али то није довољно и треба узети да они иступају самостално и кад је у питању отуђење покретних ствари и права мање вредности, чак и кад је реч о елементима главнице⁵⁰⁾; такво правило прописано је за стараоца⁵¹⁾, а овлашћења родитеља, који је (како смо истакли) највећи природни гарант интереса свога детета, могу бити само већа, мања никако. С друге стране, сагласност органа старатељ-

⁴⁸⁾ Чл. 138. Закона о браку и породичним односима СР Србије.

⁴⁹⁾ Чл. 121. Закона о браку и породичним односима СР Србије.

У истом смислу: чл. 29, ст. 2. Закона о односима родитеља и деце СР Македоније; чл. 111. Закона о zakonski zvezi in družinskih razmerjih SR Slovenije; чл. 296. Закона о браку и породичним односима СР Хрватске; чл. 11, ст. 2. Закона о односима родитеља и дјеце СР Црне Горе; чл. 8, ст. 2. Закона о односима родитеља и деце САП Косово.

⁵⁰⁾ Што је изричито прописано само у чл. 281. Породичног закона СР Босне и Херцеговине и чл. 13, сл. 2. Закона о односима родитеља и деце САП Војводине.

⁵¹⁾ Argumentum a contrario на основу члана 238. тачка 2. Закона о браку и породичним односима СР Србије. Такође: чл. 188. Породичног закона СР Босне и Херцеговине; чл. 191. Закона о zakonski zvezi in družinskih razmerjih SR Slovenije; чл. 185. Закона о браку и породичним односима СР Хрватске; чл. 27. Закона о старатељству СР Црне Горе; чл. 17. Закона о старатељству САП Војводине; чл. 23. Закона о старатељству САП Косово.

ства неопходна је не само кад је у питању отуђење и оптерећење постојеће имовине детета (продаја, трампа, залагање, обвезивање као јемца, поравнање, одрицање од тужбеног захтева, признање тужбеног захтева на штету детета) него и пропуштање да се она бестеретно увећа: давање негативне наследничке изјаве (одбијање наследства или легата) и одбијање поклона (осим ако је реч о малим вредностима). У негативном смислу економски значај одбијања наследства, легата и поклона чак је већи од могућих негативних последица отуђења постојеће малолетникове имовине са накнадом, што је по слову закона иначе могуће само са одобрењем органа старатељства и то само уколико то захтева неки интерес детета. — Најзад, сагласност органа старатељства није потребна за давање позитивне наследничке изјаве и изјаве о пријему поклона. Она по слову закона није потребна староцу⁵²⁾ па се мора узети, из разлога о којима смо говорили, да је још мање потребна родитељу; с друге стране, она (такође по слову закона) родитељу није потребна за извесне акте отуђења делова малолетникове имовине (располагање дохотком од имовине), па се мора узети да је још мање потребна за предузимање аката који воде само повећању те имовине.

20. Овај део излагања можемо према томе завршити следећим закључцима: 1^о самостално, без одобрења органа старатељства, родитељ може (а) управљати постојећом имовином свога детета, што укључује и располагање дохотком од те имовине, (б) располагати покретним стварима мање вредности и правима мање вредности, чак и кад представљају делове главнице, (в) дати позитивну наследничку изјаву и изјаву о пријему поклона; 2^о сагласност органа старатељства потребна му је (а) за отуђење и оптерећење главнице (осим за располагање стварима и правима мање вредности) и (б) за давање негативне наследничке изјаве и изјаве о одбијању поклона (осим ако се ради о стварима мање вредности).

21. Сагласно уставном начелу о равноправности мушкараца и жене, које је доследно спроведено и у породичноправним прописима, законски заступници детета су оба родитеља, дакле, и отац и мајка⁵³⁾, који дете заступају заједнички и споразумно. За одлучивање о томе да ли ће се и који посао предузети у име детета потребна је, дакле, сагласност оба родитеља, а она (сход-

⁵²⁾ Argumentum a contrario на основу члана 238. тачка 3. Закона о браку и породичним односима СР Србије и осталих закона наведених у претходној примедби.

⁵³⁾ Закон каже да „малолетну децу заступају родитељи“ (чл. 33, ст. 3. Закона о браку и породичним односима СР Србије), а то може значити само „оба родитеља“, дакле отац и мајка. С друге стране право и обавеза заступања деце је саставни део родитељског права, а „родитељско право родитељи врше заједнички и споразумно“ (чл. 123, ст. 1. Закона о браку и породичним односима СР Србије); — О заступању као саставном делу родитељског права: Мехмед Беговић, Породично право, пето издање, Београд, 1961, стр. 171—172; Марко Младеновић, Породично право, књига II, Београд, 1981, стр. 163 и сл; Војислав Бакић, Породично право у СФРЈ, Београд, 1982, № 322—327.

но општим правилима) може бити дата изричито или прећутно, претходно или накнадно, за један одређени посао, групу послова или чак све послове у оквиру законских овлашћења родитеља или њихова равноправност не значи и обавезу да према трећима иступају заједнички, нити обавезу родитеља који иступа да пружи доказ о сагласности другог родитеља (или о томе да дете нема другог родитеља или да је овај лишен родитељског права). Под условом да је у погледу ових чињеница трећи савестан, посао предузет од стране једног родитеља пуноважан је и други родитељ не може захтевати његово поништење⁵⁴⁾. Другачије решење значило би правну несигурност и имало за последицу уздржавање трећих од ступања у правне односе са малолетником кад у својству његовог законског заступника иступа само један родитељ; од свега тога би сама заступничка мисија родитеља најозбиљније трпела. Ова несигурност (са својим последицама у односу на треће) могла би бити отклоњена само тако што би родитељи иступали увек заједнички, односно тако што би родитељ који сам иступа био дужан да пружи доказ о сагласности другог родитеља (или о томе да дете нема другог родитеља или да је овај лишен родитељског права), што би у великој мери спутало па и паралисало иступање родитеља, и тако ће довести до питања остваривање њихове заступничке мисије. У неким страним законима изричито је прописано да посао с трећим може закључити и само један родитељ⁵⁵⁾, а то је и становиште наших судова који су били у прилици да се о томе изјасне⁵⁶⁾; што се тиче наших прописа, правило је изричито прихваћено за случај правног општења трећих с дететом преко његових родитеља: „Доставе и изјаве које треба учинити малолетном детету могу се пуноважно учинити *једном или другом родитељу*, а ако родитељи не живе заједно, родитељу код кога дете живи”⁵⁷⁾.

⁵⁴⁾ Он може само предложити органу старатељства предузимање одређених мера у оквиру његовог надзора над вршењем родитељског права, у смислу чл. 132. и сл. Закона о браку и породичним односима СР Србије (и одговарајућих прописа у осталим социјалистичким републикама); у крајњој линији, родитељ који злоупотребава вршење родитељског права или грубо занемарује вршење родитељских дужности може бити лишен родитељског права.

⁵⁵⁾ § 37, ст. 1. Закона о породици Чехословачке СР; чл. 53. ст. 2. Кодекса о браку и породици РСФСР.

⁵⁶⁾ У том смислу: одлука Врховног суда Хрватске Гз 383/53 од 25. маја 1953, Наша законитост, 1953, 8—9; одлука Врховног суда Хрватске Гз 570/55, од 19. априла 1955, Наша законитост, 1955, 8—9 (наведено код В. Бакића, Породично право у СФРЈ, Београд, 1982, стр. 338—339).

⁵⁷⁾ Чл. 118. Закона о браку и породичним односима СР Србије.

SUMMARY

LIMITED BUSINESS CAPACITY AND REPRESENTATION OF MINORS BY THEIR PARENTS IN OUR LAW

The author criticises the solutions adopted in Yugoslavia, in the laws of the individual Socialist Republics, accordings to which limited business capacity can be acquired at fourteen years of age, in some of the Republics at fifteen (even later); he feels that anachronic is the solution that minors (up to fourteen years of age, and in some Republics even until their adult age!) are not capable of independent entering into business transactions of small value and significance, although they acquire the capacity of independent entering into contracts of employment and disposal of their earnings in Yugoslavia as a whole when they are fifteen years of age.

The legal representatives of the child are his or her father and mother, with equal raghts; but their equal rights do not also mean their obligation to act in union toward third parties, nor the obligation in acting as the representative of the child to submit evidence of the approval of the other parent (or evidence that the child does not have the other parent or that the other parent has been deprived of that parenthood). Provided that the third party acts in good faith in respect of these facts, actions undertaken by one parent are ligally effective and the other parent cannot start legal proceedings for their rescision.

Independently, without the approval of the trustees, the parent may a) manage the axisting property of his child, including the disposal over the income from that property; b) may exercise disposal over movable property of lesser value and rights of lesser value, even if they represent a part of the principal; c) submit a positive statement of heirship to the share of the estate and statement of receipt of gift. Approval of the trustees to the parent is necessary for a) transfer and indebtedness of the principal (except disposal of goods and rights of lesser value) and b) submission of statement of heirship to share of the estate and statement of renunciation of gifts except concerning property of lesser value. Those are the conclusions of the author after interpretation of positive texts, which in this respect are not complete or sufficiently accurate.

RÉSUMÉ

LA CAPACITÉ LIMITÉE DE L'EXERCICE DES AFFAIRES ET LA REPRÉSENTATION DES MINEURS DE LA PART DE LEURS PARENTS DANS LE DROIT YOUGOSLAVE

L'auteur critique les prescriptions adoptées en Yougoslavie dans le droit des républiques fédérées selon lesquelles la capacité limitée de l'exercice des affaires est acquise le plus tôt à l'âge de quatorze ans, et dans certaines républiques fédérées à l'âge de quinze ans (et même plus tard); il considère anachronique la prescription d'après laquelle les mineurs (jusqu'à l'âge de quatorze ans révolus et dans certaines républiques fédérées jusqu'à la majorité) ne sont pas capables de contracter en toute autonomie les affaires d'une valeur et d'une importance médiocre, quoique dans tout le pays à l'âge de quinze ans révolus on acciue la capacité de conclure en toute autonomie le contrat de travail et de disposer librement de la rémunération.

Les représentants légaux des enfants sont le père et la mère à égalité de droits; mais leur égalité de droits ne signifie pas l'obligation du parent de comparaître ensemble envers les tiers, ni l'obligation du parent qui comparait au nom de l'enfant de donner la preuve du consentement de l'autre parent (ou la preuve que l'enfant n'a pas l'autre parent ou bien que celui-ci est privé du droit de parent). Sous condition qu'en ce qui concerne ces faits le tiers soit consciencieux, l'affaire entreprise par un parent est valable et l'autre parent ne peut pas demander son annulation.

Le parent peut en toute autonomie sans l'autorisation de l'organe de tutelle a) administrer les biens existants de son enfant, ce qui comprend le droit de disposer des revenus de ces biens, b) disposer des biens mobiliers d'une moindre valeur et des droits de moindre importance même quand ils représentent les parties du fonds c) donner la déclaration positive de succession et la déclaration concernant la réception du cadeau. Le consentement de l'organe de tutelle au parent est indispensable a) pour l'aliénation et la charge du fonds (exception faite pour la disposition des choses et des droits de moindre importance) et b) pour faire la déclaration de succession négative et la déclaration concernant le refus de la donation, excepté lorsqu'il s'agit des choses de moindre importance. Ce sont les conclusions auxquelles aboutit l'auteur en interprétant les textes positifs qui à ce sujet ne sont ni complètes ni suffisamment précises.